

ЎТМИШГА НАЗАР

3 ЖИЛД, 4 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 3, НОМЕР 4

LOOK TO THE PAST

VOLUME 3, ISSUE 4

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Мургазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

"Ўтмишга назар" илмий журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала "Взгляд в прошлое"
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Кебадзе Мадонна

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет, Грузия*

Бурдиашвили Майя

*Доктор исторических наук, Телавский
государственный университет, Грузия*

Кожакеева Ляззат Темировна

*тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика университети,
Қозоғистон Республикаси*

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич

*тарих фанлари доктори, профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети*

Бобожонова Дилором Бобожонова

*тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети*

Зияева Доно Ҳамидовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Аширов Адҳам Азимбаевич

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Агзамова Гулчеҳра Азизовна

*тарих фанлари доктори, профессор,
ЎЗР ФА Тарих институти*

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна

*тарих фанлари доктори, Тошкент
кимё - технология институти*

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна

*тарих фанлари номзоди, Ўзбекистон
давлат жаҳон тиллари университети доценти*

Эргашева Юлдуз Алимовна

*Тарих фанлари доктори, профессор
Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти*

Теймураз Ахалмосулишвили

*профессор, Телавский государственный университет,
Грузия*

Халикова Раҳбар Эргашевна

*тарих фанлари доктори, профессор, Тошкент
давлат техника университети*

Ишанходжаева Замира Райимовна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б., Ўзбекистон
Миллий Университети*

Кобзева Ольга Петровна

*тарих фанлари доктори, профессор в.б., Ўзбекистон
Миллий университети*

Одилов Аброр Анварович

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Ерметов Аваз Абдуллаевич

*тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Саипова Камола Давляталиевна

*тарих фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон
Миллий университети*

Джоробекова Айнура Эшимбековна

*тарих фанлари номзоди, профессор, Ташқи ишлар
вазирлиги қошидаги Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси*

Толипов Файзулла Саидович

*Тошкент давлат техника университети доценти,
тарих фанлари номзоди*

Page Maker\Верстка\Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА \ СОДЕРЖАНИЕ \ CONTENT

1.Доно Зияева XIX АСР БУХОРО АЛЛОМАЛАРИНИНГ ИСЛОҲОТЧИЛИК FOЯЛАРИ.....	4
2.Шоҳистахон Ўлжаева, Нодира Алимұхамедова РАҚАМЛИ ГУМАНИТАР ФАНЛАР ТИЗИМИДА ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИНИ ЎРГАНИШ.....	10
3.Муродилла Ҳайдаров ЎЗБЕКИСТОН ССР КОНСТИТУЦИЯЛАРИДА СОВЕТ БОШҚАРУВ ТИЗИМИ АСОСЛАРИНИНГ АКС ЭТИШИ ВА УНИНГ МОҲИЯТИ.....	19
4.Гулнора Гулямова XV-XVI АСРЛАРДА ЎРТА ОСИЁ ХАЛҚЛАРИ МАЪНАВИЙ-МАДАНИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ.....	28
5.Арслон Нафасов ЎЗБЕКИСТОНДА ЗИЁРАТ ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА МАЪНАВИЙ АСОСЛАРИ.....	36
6.Ойбек Остонов ЗАРАФШОН ВОҲАСИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ВА ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ҲАЁТИ (XIX АСР ОХИРИ ВА XX АСР БОШЛАРИ).....	44
7.Умиджон Усаров XIX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ - XX АСР БОШЛАРИДА СИРДАРЁ ВИЛОЯТИДА ЕР-СУВ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ АҲВОЛИ.....	60
8.Зиёдулла Холбоев ҚАЛИЯТЕПА ЁДГОРЛИГИДА 2019 ЙИЛ ОЛИБ БОРИЛГАН ДАСТЛАБКИ ҚАЗУВ ТАДҚИҚОТЛАР ХУСУСИДА.....	71
9.Davlatbek Qudratov ИККИНЧИ ЈАНОН URUSHI ХОТИРАСИНИ ASRAВ-AVAYLASH YOSHLARNI TARBİYALASHDA TUTGAN O'RNI.....	83
10.Гўзал Раззоқова ДИНИЙ ХАЛФАЛАРНИНГ ХОРАЗМ ХАЛИФАЧИЛИГИДАГИ ЎРНИ.....	89
11.Дилшода Рўзиева ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТИНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИ - МАМЛАКАТ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ СИФАТИДА.....	96
12.Сафарали Қўшоқов ЧОРВАДОР ҚАБИЛАЛАР ДАФН МАРОСИМЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	104

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Davlatbek Qudratov Turdibekovich,
Guliston Davlat Universiteti akademik litseyi
Ijtimoiy fanlar kafedrasini mudiri
Davlat2334@mail.ru

IKKINCHI JAHON URUSHI XOTIRASINI ASRAB-AVAYLASH YOSHLARNI TARBIYALASHDA TUTGAN O'RNI

For citation: Davlatbek Qudratov Turdibekovich, EDUCATING YOUNG PEOPLE IN PRESERVING THE MEMORY OF THE SECOND WORLD WAR. Look to the past. 2020, vol. 4, issue 3, pp. 83-88

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2020-4-9>

ANNOTATSIYA

Maqolada, ikkinchi jahon urushi yillarida o'rta maktablar va umumiy ta'lim holati tahlil qilingan. " Barchasi front uchun, hamma narsa g'alaba uchun!" shiori nafaqat Sovet davlatining barcha harbiy-safarbarlik tadbirlari maqsadini belgilagan, balki O'zbekiston partiyasi va davlat organlarining butun tashkiliy, mafkuraviy, madaniy va ma'rifiy faoliyatini markazida ham turganligi aniqlangan. O'zbekiston yoshlari, xususan, Sirdaryo viloyati yoshlar o'rtasida ikkinchi Jahon urushi xotirasini asrash masalalari o'rganilgan. Bolalar va o'smirlar o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar asosida xulosalar va natijalar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: maktab, front, ta'lim, madaniyat, tarix, evakuatsiya, g'alaba

Давлатбек Кудратов Турдибекович,
Заведующий кафедрой социальных наук
Академического лицея Гулистанского
государственного университета
Davlat2334@mail.ru

ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ В СОХРАНЕНИИ ПАМЯТИ О ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ

АННОТАЦИЯ

В статье анализируется состояние школ и образования в целом в годы Второй Мировой войны. Лозунг "Всё для фронта, всё для победы!" определил цель не только всех военно-мобилизационных мероприятий Советского государства, но и встал в центре всей организаторской, идеологической, культурной и просветительской деятельности партийных и государственных органов Узбекистана. Изучаются вопросы сохранения памяти Второй мировой войны среди молодежи Узбекистана, в частности Сырдарьинской области. На основе проведенных опросов среди детей и подростков анализируются выводы и результаты.

Ключевые слова: школа, фронт, образование, культура, история, эвакуация, победа

Davlatbek Qudratov Turdibekovich,
Head of the Department of social Sciences
of the Academic Lyceum of Gulistan state University
Davlat2334@mail.ru

EDUCATING YOUNG PEOPLE IN PRESERVING THE MEMORY OF THE SECOND WORLD WAR**ANNOTATION**

The article analyzes the state of schools and education in General during the Second World war. The slogan "Everything for the front, everything for victory!" defined the goal not only of all military mobilization activities of the Soviet state, but also became the center of all organizational, ideological, cultural and educational activities of the party and state bodies of Uzbekistan. The issues of preserving the memory of the second World war among the youth of Uzbekistan, in particular the Syrdarya region, are studied. Conclusions and results are analyzed based on surveys conducted among children and adolescents.

Index Terms: school, front, education, culture, history, evacuation, victory

1. Dolzarbligi:

Ko'p millatli O'zbekiston xalqi, barcha taraqqiyparvar insoniyat qatori, Ikkinchi Jahon Urushida faol qatnashgan, fashizm ustidan buyuk G'alabani ta'minlashga munosib hissa qo'shgan.

Urush yillar xalqimizning jasorati va qahramonligi biz uchun buyuk jasorat maktabi, g'urur manbai bo'lib, vaqt o'tishi bilan bu o'lmas qadriyatlarning ahamiyati tobora ortib bormoqda.

Shuning uchun har yili 9-may - G'alaba kuni mamlakatimizda Xotira va qadrlash kuni sifatida keng nishonlanadi [1]. Ikkinchi Jahon urushida halok bo'lgan ajdodlarimizning muborak xotirasiga chuqur hurmat, mehnat frontida janglarda fidoyilik ko'rsatgan faxriylarga alohida e'tibor va ehtirom etish mamlakatimizda haqiqatan ham ezgu an'anaga aylandi.

Prezidentimiz Oliy Majlisga murojaatnomasida fashizm ustidan qozonilgan buyuk g'alabani 75 yilligini nishonlashga tayyorgarlik ko'rish kabi muhim mavzularga to'xtalib o'tdi [2]. Ularni muqaddas tarzda eslab, nafaqat dam olish kunlarida, balki har kuni ham halokatlarning g'ayriinsoniy qiyinchiliklarini boshdan kechirgan faxriylarga g'amxo'rlik qilishlari kerakligini ta'kidlagan.

Shuni ta'kidlash kerakki, yoshlar o'rtasida ikkinchi jahon urushi xotirasini asrab-avaylash muammolari bugungi kunda dolzarb mavzudir.

2. Metodlar va o'rganilganlik darajasi:

Ikkinchi Jahon Urushi yillardagi adabiyotlarning salmoqli qismlarini U. Yusupov va Y. Oxunboboyev kabi rahbarlarning matbuotda e'lon qilingan nutqlari va ular asosida chop etilgan broshuralar tashkil qiladi. Ikkinchi Jahon Urushida O'zbekiston iqtisodiyoti, tarixi va uning tarixshunosligiga doir mavzular D. Alimova, X. Ziyoyev, I. M. Saidov [3] va boshqalarning ilmiy tadqiqotlari va va asarlarida yoritilgan. XXI asr sharoitida O'zbekistonning Ikkinchi Jahon Urushi yillari tarixini yangicha qarashlar, tadqiqot usullari va ma'lumotlar asosida qayta ko'rib chiqishni zamonning o'zi talab qilmoqda.

Belgilangan vazifalarni hal etishda O'zbekiston ilmiy muassasalari va oliy o'quv yurtlari faoliyatining urush talablariga moslashishini tahlil qilish, qiyosiy, analitik-sintetik, statistik kabi tadqiqot usullari ham samarali qo'llanildi.

Tadqiqotda urush davrida O'zbekistonda evakuatsiya qilingan ilmiy muassasalar va ilmiy-tadqiqot institutlarini tashkil etish tarixi aniqlangan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida mavjud va aralashgan universitetlarning ilm-fanga ta'siriva Ikkinchi jahon urushi xotirasining bolalar va o'smirlar hayotidagi o'rni haqida so'rovnomalar tahlil qilindi. Tadqiqot Sirdaryo viloyatida maktab va kollej o'quvchilari orasida olib borildi.

3. Tadqiqot natijalari:

Birinchi urush yozi qiyin bo'lgan. Urush paytida Sovet maktabining hayoti to'xtatilmadi, vaholanki uning ishchilari tubdan o'zgargan va o'ta og'ir sharoitda ishlashlari kerak edi. Mamlakatning g'arbiy mintaqalari o'qituvchilariga alohida qiyinchiliklar tushdi. Dushman tomonidan tahdid qilingan hududlardan yuzlab maktablar, texnik maktablar, minglab talabalar va o'qituvchilar sharqqa evakuatsiya qilindi. Mamlakatning boshqa hududlaridagi vaziyat yanada murakkablashdi. Erkak o'qituvchilarning katta qismi armiyaga ketgan. Ta'lim muassasalarining aksariyati kasalxonalar va harbiy chaqiruv markazlariga aylantirildi.

Maktab o'quvchilari uchun mashg'ulotlar ikki yoki uch smenada, zarur jihozlar, yozuv asboblari va darsliklar bo'lmagan holda ko'pincha moslashtirilmagan xonalarda o'tkazilishi kerak edi.

Shu bilan birga, maktablarni va texnik maktablarni mamlakat ichkarisiga evakuatsiya qilish nafaqat o'qituvchilar tarkibining muhim qismini va ta'lim muassasalarining moddiy boyliklarini tejashga yordam bergan, balki SSSRning sharqiy mintaqalarida yangi ta'lim markazlarining paydo bo'lishi va o'sishiga yordam bergan. Asosan Tojikiston, Turkmaniston, O'zbekiston va Armanistonga evakuatsiya qilingan maktab yoshidagi bolalar maktablarda to'liq qamrab olingan. Ushbu maktab o'quvchilari bu respublikalar aholisining alohida g'amxo'rliqi bilan o'ralgan edi. Moskva, Toshkent va boshqa shaharlarda ular uchun ukrain tilidagi darsliklar chop etilgan. Xalq parvarishi bolalarga nisbatan turli xil namoyon bo'ldi. 14 nafar yetim bolani asrab olgan Shoxmed Shomahmudovning olijanob namunasi ko'pchilikka ergashdi. Faqat Toshkentda 643 oila va 69 jamoa evakuatsiya qilingan bolalarni olib ketishdi [4]. 1942 yil iyun oyida Leningrad bolalariga O'zbekiston talabalaridan 30 ta vagon, kiyim-kechak va poyabzal yuborildi. Urush paytida o'rta maktab yoshidagi yoshlarning bir qismi o'rta ma'lumot olish imkoniyatidan mahrum bo'ldi, ko'plari frontga ketdi, boshqalari mudofaa sanoat korxonalarida ishlashni boshladi. O'qituvchilar soni keskin kamaydi, masalan, 6000 o'qituvchi O'zbekistondan armiyaga kelib qo'shildi [5]. Mavjud maktablar yoqilg'iga juda muhtoj edi va yomon yoritilgan edi. Yangi o'quv binolari qurilishi qisqartirildi. Ammo bu sharoitda ham, ham orqa, ham oldingi mintaqalarda o'g'il-qizlar o'qishi uchun hamma narsa qilingan. Ilmiy-tadqiqot institutlaridan ko'plab olimlar ishlashga kelishdi, texnik maktablar va maktablarda darslar ilgari o'qituvchi

bo'lib ishlamagan mutaxassislar tomonidan olib borildi. Ushbu chora kadrlar etishmasligini to'ldirishga imkon berdi. Bir vaqtning o'zida nafaqaga chiqqan ko'plab o'qituvchilar universitetlarga va texnik maktablarga qaytib kelishdi.

Afsuski, Ikkinchi Jahon Urushi aholining odatiy turmush tarzini tubdan o'zgartirdi. Harbiy ishlab chiqarish qancha moddiy resurslar va mehnat resurslarini o'zlashtirsa, tinch aholining shaxsiy iste'moli shunchalik kamayadi. Aholiga sotishga mo'ljallangan oziq-ovqat va sanoat tovarlari mablag'lari qisqartirildi, shahar aholisi va ishchilar qishloqlari aholisiga xizmat ko'rsatish yomonlashdi. Uy-joy qurishda qiyinchiliklar kuchaygan, ayniqsa evakuatsiya qilingan aholi kelgan sharqiy mintaqalarda. Masalan, urush yillarida Toshkent va umuman respublika jangovar zonadan bir yarim million evakuatsiya qilingan ikkinchi uyga aylandi, 300 ming etim bu erda yangi oilalarni topdi.

Bugungi kunda yoshlar o'rtasida ikkinchi jahon urushi xotirasini asrab-avaylash asosiy muammolardan biri hisoblanadi. Ularni qanchalik Ikkinchi jaxon Urushi haqida ma'lumotga egaligini aniqlash uchun sirdaryo viloyatida maktab va kollej o'quvchilari o'rtasida so'rovnoma o'tkazildi [6].

Tadqiqotning asosiy maqsadi zamonaviy bolalar va o'smirlarning urush tarixini o'rganish zarurligini aniqlash edi; urush voqealari va uning oila a'zolari xotirasini o'tkazish; bolalar va o'smirlar urush haqidagi kitoblarni o'qiydimi va harbiy mavzularga qanday munosabatda ekanligini aniqlash edi. So'rovda 585 dan 7 yoshgacha bo'lgan 18 yoshgacha bo'lgan bolalar va o'smirlar ishtirok etdi: 59% qizlar, 41% o'g'il bolalar.

Ko'p bolalar va o'smirlar uchun "ikkinchi jahon urushi" so'zlari, birinchi navbatda, SSSR xalqining, xususan, O'zbekiston xalqining buyuk yutug'idir (77%). Ikkinchi o'rinda "Vatan uchun janglarda halok bo'lganlarning xotirasi" (61%), uchinchi o'rinda - "hozirgi kunda yashayotgan faxriylar va urush qatnashchilariga hurmat" (42%), so'ngra "Vatanimiz taqdiridagi fojiali va dahshatli voqea" (33%), "millionlab insonlar umrining qolgan qismi uchun og'riq va azob-uqubat hissi" (27%), "ularning hayotining ajralmas qismi, ya'ni bobosi, bobosi urush qatnashchilari" (20%), "urush ta'sir qilgan odamlarga rahm-shafqat" (17%). Va faqat 10% uchun-bu o'tgan kunlarning tarixi.

Albatta, maktab ta'limi, tarix darslari talabalarga mamlakat hayotidagi ushbu muhim va fojiali voqea haqida ma'lumot beradi, ammo ular bolalar uchun yagona ma'lumot manbai emas. Yoshlar asosan ma'lumotni faxriylar va kutubxonachilardan- 10%, har bir oilada avloddan avlodga o'tib o'sha yillar xotira, respondentlarning kamida 84% (70%) ota-onalardan va 52% o'qituvchilardan ma'lumot olishar ekan.

Ikkinchi jahon urushi haqida ma'lumot manbalari sifatida bolalar asosan kitoblarni (82%) va maktab darsliklarini (60%) ko'rsatdilar. Filmlar va seriallardan olingan ma'lumot (66%) tashkil etdi, chunki zamonaviy bolalarning aksariyati televizor va internetdan foydalanadi. Eng kam ma'lumot manbalari-maxsus kutubxonalarda taqdim etilgan gazeta va jurnallar (25%). Chunki hozirgi kunga kelib yoshlar gazeta va jurnallarni o'qimau qo'yg'an.

Tarixiy xotirani kuzatish jarayonida to'g'ridan-to'g'ri muhokama qilish, tarixiy voqealarni, qahramonlarni, belgilarni muhokama qilish muhimdir. Eng ko'p bolalar ota-onalar bilan urush haqida suhbatlashar ekan, o'qituvchilar bilan maktab o'quvchilari 75%, kutubxonachilar bilan urush muhokamasi 36%, 33% ikkinchi jahon faxriylari va 31% bilan do'stlar va tanishlar bilan muhokama qilishar ekan.

Zamonaviy o'qituvchilarning maktab dasturi Ikkinchi Jahon urushiga bag'ishlangan bo'lib turli tadbirlarni o'z ichiga oladi. Mustaqillik yillarida ushbu mavzuga bag'ishlangan ko'plab madaniy-tarixiy tadbirlar o'tkaziladi; ular nafaqat maktablarda, balki turli madaniy-ma'rifiy muassasalarda ham o'tkazildi. Ko'pincha bolalar faxriylar (72%) bilan

uchrashadi, ko'rgazmalarda ishtirok etadi (52%), maktab konferentsiyalarida ishtirok etadi (38%), kutubxona tadbirlarida respondentlarning faqat yarmi (52%) ishtirok etdi. Asosan, bolalar va o'smirlar Guliston shahrining Xotira maydoniga tashrif buyurishar ekan, shuningdek, poytaxtimizda ko'plab qardosh qabrlar, Motamsaro ona haykali, Sobir Rahimov haykali, Shoaxmad Shomahmudov haykallari yoshlarimiz axamiyatida ekan.

Zamonaviy dunyoda, bir qator mamlakatlarda ziddiyatlar va qarama-qarshiliklar mavjud bo'lganda, qorong'u kuchlar o'z saflariga yoshlarni jalb qilishga harakat qilganda, bu alohida ahamiyatga ega. Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan Olmazor tumanidagi G'alabalar bog'i tashkil etilgani yigit-qizlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, sayyoramizni yigirmanchi asrdagi "jigarrang o'lat" dan qutqargan odamlarning jasoratini xotirlashda katta imkoniyatlar yaratmoqda. Qurolli kuchlar davlat muzeyida davlatimiz harbiy tarixi haqida hikoya qiluvchi 35 mingdan ortiq eksponatlar, fotosuratlar mavjud. Katta ekspozitsiya Ikkinchi jahon urushiga bag'ishlangan. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, 2019 yilda O'zbekistonda bir necha harbiy qabristonlarda xotira ramziy aksiyasiboshlangan. Bu yerda Ikkinchi jahon ushidagi g'alabaning 75-yilligiga bag'ishlangan "xotira yo'li" aksiyasi doirasida Rossiyaga jo'natish uchun tuproq to'plandi [7]. Aksiya Buxoro va Kogonda boshlandi. Shu kabi marosimlar respublikaning 11 shahrida bo'lib o'tdi. 17 shaharlarida jami 11 birodarlik qabristonlari mavjud. Bu tadbirlarning barchasi O'zbekistonda Ikkinchi jaxon urushi qurbonlarining xotirasini sharaflash va qadrlashining dalilidir [8].

O'zbekistonda ikkinchi jahon urushi qahramonlariga monumentlar tiklanishda ham davom etmoqda, masalan, Toshkent shahridagi "Darxon" mahalla ma'muriyatining yangi binosini qurish qaroriga ko'ra ta'mirlash talab etilgan edi. Binoni rekonstruksiya qilish vaqtida ikkinchi jahon urushi qahramonlariga uning oldida turgan yodgorlikni ko'chirish kerak edi [9]. Biroq, mahalla raisining so'zlariga ko'ra, yarim asrdan ko'proq vaqt mobaynida qulab tushgan granit yodgorligi vayron bo'ldi. Shu munosabat bilan uni qayta tiklash to'g'risida qaror qabul qilindi. Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari uchun yangilangan yodgorlik "Darxon" mahalla ma'muriyati binosi qarshisida o'rnatildi. Me'moriy kompozitsiyaning Markaziy qismida Ulug' Vatan urushi yillari va "hech kim unutilmaydi, hech narsa unutilmaydi" yozuvi bosildi. Qirralarning ikki plitasida "никто не будет забыт" (hech kim hech qachon unutilmaydi) degan jumlaning o'zbek tilida tarjima qilish rejalashtirilgan edi. Barcha qurilish ishlari yakunlangach, mahalla qo'mitasi binosida monument atrofidagi hudud obodonlashtirildi. Afsuski, so'nggi o'n yilliklar davomida respublikada urush qahramonlarining yodgorliklariga juda mas'uliyat bilan qaramadi - ko'pchilik qurilish yoki rekonstruksiya natijasida ko'chib ketgan yoki umuman yo'qolgan.

4. Xulosalar

Ikkinchi jahon urushi davri va shu bilan birga Sovet davlati tarixidagi eng og'ir davr edi. Fashist Germaniyaning to'satdan, xiyonatkor hujumi Sovet Ittifoqini o'ta og'ir ahvolga solib qo'ydi. Jabhalardagi o'ta og'ir vaziyat urushning birinchi oylarida, keyin esa 1942 yilning yozida va kuzida fashistlar qo'shinlari uzoq mamlakatga bostirib kirganlarida yuzaga keldi. Biroq Uchinchi Reyxning hukmdorlari SSSRning harbiy, iqtisodiy va ma'naviy-siyosiy qudratini baholashda xatolar qilishdi. Old va orqa xavfli va kuchli dushmanga qarshi janglarda va janglarda birlashdilar. Urush yillari odamlar orasida qanday ulkan kuch hukm surayotganligini ko'rsatdi. Vatanparvarlik frontda va orqada ommaviy qahramonlik manbai, urushlar tarixi hali bilmagan manba edi.

- Ilmiy faoliyatni tashkil etish urush talablariga muvofiq olib borildi va bo'limlar, komissiyalar va qo'mitalar kabi ilmiy tuzilmalarning yangi shakllari yaratildi. Ular turli sohalarda olimlar va mutaxassislarni birlashtirganligi sababli, ular ko'plab katta va murakkab muammolarni hal qilish imkoniga ega bo'ldilar. Ishlab chiqarish va tadqiqotlar bilan

shug'ullanadigan hududlar va xalq xo'jaligining turli muammolari bo'yicha komissiyalar va qo'mitalar tuzildi.

- Urush sharoitida ilmiy muassasalar faoliyati bilan yaqindan bog'liq holda xalq xo'jaligining asosiy muammolarini hal etishda yuqori samarali ilmiy natijalarga erishildi. Ilmiy tadqiqotlarning asosiy maqsadi imkon qadar ko'proq tabiiy resurslarni o'zlashtirish jarayonini kuchaytirish edi. Natijada, qo'shimcha xom ashyo manbalari, yoqilg'i-energetika resurslaridan samarali foydalanish usullari va vositalari aniqlandi.

- Urush paytida oliy o'quv yurtlari juda qiyin sharoitlarda ishlashni davom ettirdilar. Ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi zaiflashdi, talabalar va o'qituvchilar soni keskin kamaydi. Harbiy yillarning shartlari munosabati bilan oliy o'quv yurtlarida o'qish muddati qisqartirildi, hukumat institutlar, fakultetlar va kafedralarni birlashtirishga qaror qildi, ba'zilar esa umuman bekor qilindi. Evakuatsiya qilingan ta'lim muassasalari O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari bilan birlashtirildi va tadqiqotchilar mahalliy olimlar bilan birgalikda o'z tadqiqotlarini davom ettirdilar.

- Oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tayyorlashni takomillashtirish va takomillashtirish maqsadida o'qishga qabul qilish tartibi o'zgartirildi, yaxshi ma'lumotli, nafaqaga chiqqan, nogiron vakam ta'minlangan talabalar uchun stipendiyalar joriy etildi.

O'zbekiston ushbu voqealarni eslaydi, har yili davlat va jamoat tashkilotlari urush faxriylarini tabriklashadi. Bugungi kunda yoshlar o'rtasida ikkinchi jahon urushi tarixi xotirasini asrab-avaylash buyuk vazifalardan biridir.

Иқтибослар/ Сноски/References:

[1]Events to celebrate the day of memory and honors Read more: https://www.norma.uz/nashi_obzori/

meropriyatiya_k_prazdnovaniyu_dnya_pamyati_i_pochestey

[2]Halq so'zi.2019,24 october

[3] Abduraxmonov E. The contribution of scientists from the republics of Central Asia to the front. -T.: Science. 1990. Alimova D., Ivanova L. 50 years learning history of Uzbekistan in the 1941-1945 years. Modern problems and prospects of its historiography. Tashkent: fan, 1995. -P. Akhunova M.A., Lunin B.V. History of historical science in Uzbekistan. -T.: 1970. Y. Oxunboboyev. Workers of Uzbekistan- to the front. -M., 1942-39p.

[4]NA RUz. P-90-fund, 8-list, 87-page. Shamsutdinov R., Karimov Sh. History of motherland (Soviets of Uzbekistan in the period of the invasion) the Second Book 2-th part. andijon, 1998 y. -380 b.

[5] New history of Uzbekistan. The second book. Soviet of Uzbekistan During the colonial period T.: "Sharq" 2000 yil -520 b.

[6] The survey was conducted in Syrdarya region in schools and colleges, - 2020, January 15

[7] Bulletin of the Academy of Sciences of the Uzbek SSR, 1945, No. 1-2.

[8] Academy of Sciences in intellectual history of Uzbekistan. Chapter II. An during world war II <http://shosh.uz/akademiya-nauk-v-intellektualnoy-istorii-uzbekistana-glava-ii-an-v-godyi-vtoroy-mirovoy-voynyi/>

[9] The role of Uzbekistan and Tashkent in preserving and enhancing the scientific potential and cultural heritage of the USSR during the great Patriotic war (1941-1945) Part 2. <https://mytashkent.uz/2012/12/09/informacionno-analiticheskij-centr/>

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

LOOK TO THE PAST

№4 (2020)

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000